

26/2-97

112167

FOREDRAG AV KARSTEN SVEEN OM KAMPENE I GUDBRANDSDALEN 1940

Jeg takker fordi jeg ble invitert hit opp. Jeg har lesi en del historie om kampene her på Dovre og Dombås. Det er ikke akkurat slik jeg opplevde det. Men det behøver ikke å være gæli for dæ. For jeg sier det slik som jeg opplevde det, og da kan det vera andre som kan ha en annen måte på det. Jeg var vernepliktig fenrik ved infanteriregiment nr. 5 og hadde Terningmoen ved Elverum som standkvarter og som mobiliseringssted. Da krigen kom, så visste vi hvor vi skulle møte. Vår første bataljon som jeg tilhørte, den var på nøytralitetsvakt den 11. desember 1939 til 1. februar 1940, slik at befal og mannskap kjente hverandre ganske godt, slik at det var fint i tilfelle mobilisering.

Jeg var ansatt i Oslo-politiet og tjenestegjorde på Grønland politistasjon. Og natta til den 8. og 9. april i 1940 hadde vi tjeneste på stasjonen. Og det var en del kollegaer av oss vi diskuterte da. Vi hadde jo lest i avisen og hørt i radio om båter som var senket uti Nordsjøen, som var på tur nordover. Dom fant hester som fløyt i vatnet og soldater, eller de sa ikke soldater, dom sa folk med grønne dresser, men det var jo de tyske soldatene, slik at det var litt urolig i Oslo og en litt spendt situasjon.

Så gikk flyalarmen i Oslo mellom 1 og 2 og vi som var ved stasjonen kollegene med utdeling av materiell for sivilforsvaret de hadde sitt lager på Grønland politistasjon slik at vi jobbet der utover til ca. midt på dagen, da hadde jo flyene vært innover flere ganger. Dæ kom det melding om at tyske soldater hadde gått i land. Og så dæ ble det jo sagt at mobiliseringsordrene var litt vak men det var flere av oss som var befal og som da reiste eller gikk.

Jeg reiste hjem til hybelen min i Oslo og bytte på meg anna uniform og gikk ned på Østbanen. Da hadde altså tyskerne kommet på Østbanen der og det som pussi var at dom stormet til tyskerne. Det var en masse folk der og tyskerne skreiv autografer villig vekk. Så dæ kan hende hadde vært fint og hatt nå til suvenirer og kunne solgt og så så videre.

Sammen med meg kom en Syver Nørstebø, han var jo fra Lesja, så han er det kanskje en del av dere som kjenner. Han er dessverre borte nå. Vi gikk på toget og reiste om Hamar og ned til Elverum. Med sånå vi kom tæl Elverum og Terningmoen så ble vi ropt inn i offisersmessa, og da var vi og gjøra oss klar tæl å gå fram til Midtskogen. For der var tyskerne på tur og vi skulle møte dom der. Nørstebø og jeg ble sendt fremover og kom da i forreste linje på Midtskogen. Etter at det var en trefning der og tyskerne ga seg og reiste sydover igjen så gikk vi fram til Terningmoen og der traff jeg da min kompanisjef kaptein John Bottheim. Vi var da en del befal og mannskap var kommet. Men så hørte je de at der fæk vi ikke vara i fre slik at vi flyttet ut av bebyggelsen og Tærningmoen og ut til en skole i utkanten av Elverum. Og det var ikke lenge etter så kom det tyske bombefly og bombe både Terningmoen og Elverum.

Etter at jeg hadde 1 tropp og den var noenlunde fylt opp med våpen og uniformer så ble vi sendt ned til Sønna i Solør for da hadde tyskerne var tyskerne på tur over Østfold og oppover Solør. Der var vi ikke lenge for både kaptein Botthiem og en fenrik til. Vi fekk dessvære ikke fullt mannskapet ved kompaniet. Vi ble altså 100 mann i kompaniet og det ble da inndelt i to tropper.

Det var kaptein Bottheim som sjef og fenrik Bakke var nestkommanderende. Så var det meg og en fenrik Løkken som hadde 1 og 2 tropp. Mere befal var det ikke dessværre, vi manglet sersjanter og korporaler. Så reiste vi tilbake til Elverum og så ut til Grundseth. De har vel hørt om Grundseth marken kanskje.

Dit var det kommet ganske mange mannskaper og da fikk vi høre om fallskjermjegerne som var kasta ned på Dombås og da ble kaptein Østli med sitt kompani sendt av garde. Og vi lå der en dag eller to. Og dessverre kom meldingene ganske snart at kaptein Østli var falt og at kompaniet hans var opprevet mange tatt til fange og så videre. Så fikk kaptein Bottheim ordre om å reise til Dombås. Det var fordi han var kjent i området her og vi reiste da med toget oppover og gikk av litt før Dovre. Fordi at det dessverre så var general Ruge han var jo forsvarssjef, han har skrevet sine memoarer og der skrev han at først sendte han et kompani oppover og dom opptredde på en slik måte at dom kjørte rett inni de tyske stillingene og ble opprevet og kaptein Østlie falt og så skrev han det at så sendte jeg et annet kompani og dom gjorde akkurat den samme domheten som det første, slik at også det ble ødelaget. Og det er ikke tilfelle. Jeg skrev en tilsvarende i VG om det derre men de kunne ikke ta inn på grunn av plassmangel. Så var det da en liten fenrik skrev det var noe ænna da enn en general skrev.

Jeg tenkte først og fremst på Bottheim her oppe på Dombås at han Bottheim var en kjernekar og at en da får et sånt på seg. For alle visste jo at Bottheim hadde det kompaniet. Etter at vi kom her til syd for Dovre, så gikk vi ut fra toget og så kom vi fram til Dovre. Jeg husker ikke hvem vi ble orientert av hvor tyskerne lå da her oppe i Hagevolden var tyskerne lå så vi gjorde slett ikke den domheten som Ruge mente. Så gikk vi framover her da militært og så videre fram til Landheim. Der gikk vi da i stilling litt foran Landheim. Og jeg hadde min tropp etter vægen til venstre og Løkken hadde troppen som lå over jernbanelinja og oppover lia der. Og fenrik Bakke han var med Løkken. Så hadde vi da et sted som het Lilleengen til venstre for elva, da sendte vi en mindre tropp dit for å passe på flanken. Vi var jo militære som vi vet hva det er.

Og kaptein Bottheim hadde kompani i staben sin i hovedbygda og jeg hadde min langs med veien litt lenger framme der.

Så om natta angrep tyskerne oss da de gikk da på vi har da sett siden i skriv som han overløytnanten Smidt og den tyske sjefen har skrivi, så skrev han at dom måtte flykte fordi dom fækk trykk hele tida fra Mørebataljonen som kom nord fra derfor måtte dom sydover for å finne et annet sted for å forsvare seg. Vi ble trøkt på ræva bakover. Og fenrik Løkkens tropp han ble og opprevi slik at en del trakk til fjells og en del ble tatt til fange. Så gikk vi tilbake til Dovre og gikk i stilling over kjærkegarden. Og jeg husker ikke å mye klokka var men det var lyst. Så fekk vi besøk av forsvarsminteren, det var oberst Lundberg og kansellisjef oberst Brock, de kom opp til oss og kaptein Bottheim ble jo kalt bort til dæssa kara. Dom var sivilie så dom kunne vi ikke sende i kamp. Og da vet man hvordan det var å møte opp i sivil i en krig. Og kaptein Bottheim fikk beskjeden om at veien til Dombås skulle være åpen om to timer. Det var ordren så fikk jeg da ordre av kaptein Bottheim og rykke framover langs hovedveien. Vi gikk da på militært vis med forpatrulje. Vi visste ikke hvor tyskerne var akkurat da. forpatruljen var godt spredt og jeg gikk like bak og troppen var veldig spredt slik at vi ikke skulle bli skutt. Og da vi kom et stykke bortover, je trur det var før vi kom til Landheim, så ble vi beskyttet av tyskerne som da lå på oversida av oss.

Heldigvis så falt ingen av våre, vi kom oss ned i veigrøfta og der lå vi da vi var vel ikke så høge i hatten akkurat og vi torde ikke å glåme opp så mye heller, men så fikk vi se dæ at dom begynte med veldig bevegelse oppover, gjorde oppover mot desse garda som lå oppi lia der. Og vi lå der ei stund og så fikk vi da krabbe oss bakattover tilbake til Dovre, så var vi redda denne gongen og.

Så hadde je kara minne som jeg hadde att oppe på Lilleengen de hadde je itte hørt noe til slik at vi prøvde med telefonforbindelse med dem men det fikk vi ikke så måtte de opp dit for å få dem tilbake. Da hadde je 60 mann igjen av kompaniet så fekk vi da stadig meldinger om at tyskerne de drev og forskanset seg på Lindsø gardene. Så var det da utpå kvelden da kom det en ny kar opp til oss en major Sunde. Han var da graden over Bottheim så Sunde skulle ha kommandoen over sydarmen på 60 mann. Så nå fikk vi da beskjed at vi skulle få forbindelse med Møre-bataljonen som kom nordfra.

Det vart litt utpå kvelden så hadde je da en ny patrulje, det var ikke slik at jeg skulle gjøre alt, men da hadde vi bare kaptein Bottheim og meg igjen av befalet. For Bakke vart tatt til fange og Løkken var vekk og vi visste at han trakk over til Østerdalen og deltok i kampene der etterpå. Så gikk jo den dagen. Vi drev jo og drøfte åssen detta skulle gjøres og Sunde han dreiv og telegraferte sydover for å få tak i - vet du vi hadde to maskingevær og ellers bare geværer. Så skulle vi da prøve å få noe mere folk syd fra fordi at regjeringen og kongen lå på Otta og det var om å gjøre å få veien åpen oppover.

Som sagt så gikk je da med ny patrulje etter veien fremover og da var det stille og rolig helt til je traff en patrulje fra Møre-bataljonen. Vi snakkes jo ved og vi drøfte erfaringer og litte grann, og så sa je da at nå må vi prøve å holde forbindelsen. Samband er noe av det viktigste i en krig. Men så kom vi tilbake og så ble jeg kalt til Sunde da var Bottheim, han var i staben det var jo bare disse to kara. Så sa han det at nå får dere se å få dekk noe søvn for i mårå tidlig skal dere gå i stilling ved Tofte og skal være klar til klokka 6. Det var greitt da vi fikk jo mat av noen damer nedpå der og fikk et lokale nepå der som kara fikk sova i. Alle sammen var jo trøtte så dom sårne fort. Og vi måtte opp tili om mårån for å nå opp til Tofte og få forberedt litt før angrepet.

Jeg og mine 60 mann kom dit opp da hadde løytnant Hansen sammen med frivillige fra skyttervesenet da lå. Løytnant Hansen han var falt. Han lå oppe på Lille Tofte død sammen med en tysk soldat. Vi gikk da i stilling mellom Tofte og Lille Tofte. Vi måtte jo ha dekning ild for det var åpent lende der da skulle fremover.

Det var jo telefonforbindelse ned til major Sunde der og je vart kalt i telefonen og da sa dom at du må vente litt angrepet var utsatt. Vi kunne ikke begynne da klokka 6. Det var greitt da, mens vi dreiv der kom det en løytnant Bjerkan nede fra der, hæn var da artillerist da hadde dom fått tak i en kanon fra Raufoss og han var da observatør oppe på der. Fordi dom skulle skyte seg inn mot Lindsø.

Da det var gått ei stund til så vart je kalt i telefonen igjen og da sa han at en av dere Bjerkan eller du skal gå som parlimentær frem til tyskerne og be dom overgi seg. Ja, så snakket jeg ved Bjerkan litt sammen, ja han kunne itte tysk sa han du kæn mye bære tysk du hæl je sa han så da får du gå. Ja, ja, sa je, det er itno og gjøra ved det så var vi inne på garden og fikk et putevar og en gjerdstaur som vi bant det på og så la je av meg pistolbelte og tusla framover. Det var jo åpen jorde nedover til Lindsø. Da jeg kom ned til porten der stod det en tysk underoffiser og spurte hva jeg ønsket. Da sa je at jeg ønsker å snakke med sjefen din. Ja, vel. Da

fækk je bind rundt øya og han førte meg inn i fjøset på Lindsø. Og der kom jeg igjen med mitt nye ærend og da skreik oberløytnant Smidt: En tysker gir seg ikke. Da sa je at nå er det slutten for dere, vi har artilleri og bombekastere og dere er omringet, så de har ingen sjanse. Så lurte han hvordan vi kunne begynne å angripe der dom hadde 60 norske fanger. Det var sivilbefolkningen for da jeg kom inn i fjøset jeg så jo ingenting men onga skreik og kua røute. Så det var jo litt uhyggelig på en måte selv om jeg itte så noen ting.

Ja så sa je dæ at nå er det du som bestemmer det om det skal gå med så mange folk her, så begynte han å preke om Tyskland og alt dom hadde tenkt og kome hit for å være snille og beskytte oss også videre. Det gikk jo rykter oppe her at tyskerne hadde skøti noen paralamenterar. Da fikk je 20 min, hvis je itte var tilbake etter 20 min, da skulle angrepet settes i gang.

Der stod jeg da og klokka gikk og je tenkte som så at je må da prøve å få stoppe kjeften på han dere karen. Da kom je da inn og sa dessverre ja har 20 min og gjøra på. Så hvis jeg ikke er tilbake på 20 min så vil angrepet bli satt i gang.

Ja, så spurde han om je var øverste sjef. Nei, sa je, vi har flere sjefer bak her. Da vil je gjerne sende med en av mine karer bort for å snakke med sjefen. Ja det var greitt det. Mens je var inne. Sambandet var nok for dårlig mellom syd og nord for dom skaut hele tiden med håndgranater. Det slo ned på gardsplassen og rundt omkring oss slik at je trur dom begynte å bli litt møre på grunn av bombekaster og artilleri.

Så ville han ha med en kar bort til major Sunde som hadde øverste kommandoen. Ja det ar greitt dæ. Je var glad te kan du skjønne som kunne gå ut igjen og da vi gikk tilbake det ene granatslaget etter det andre slo ned imellom oss og vi kaste oss ned og måtte sprangvis framrykning hele tida for å komme helskinne tilbake dit gjorde vi.

Da var det vår tur til å binde Møssinger for øya. For da skulle ikke han se stillingene våre hell for de var jo der. Så gikk vi da inn til telefonen og ringte ned til Sunde og da fikk han to minutter etter at han kom tilbake til fjøset så skulle han skyte opp 3 skudd og overgi seg. Det vart ikke no diskusjon der. Det var det eneste Sunde sa.

Ja så da var det bære å ta av n bindet og han tusle tilbake. Je stod og fulgte med klokka da gikk det akkurat 10 min så skjøt dom 3 lyspatroner opp, da begynte en del av soldatene å komme ut og fram på gardsplassen. Men det var det at bombe reiret. Det stoppe ikke så da at da Vattati kom bombenedslagene. Major Kjøs som var fange hos tyskerne, han kom ut der med noe stort kvitt og begynte å vinke oppe på bakken. Så han fikk stoppet den skytingen. Major Kjøs, jeg visste ikke, men kjente jo major Kjøs fra det militære tidliger. Og hæn sa mens je var i fjøset han oberløytnant Smidt at nå kan de snakke med Kjøs så skal du få høre hvor snille vi har vært.

Å har ikke plaga noen. Og det bekreftet Kjøs.

Så kom tyskerne frem og major Kjøs han kom jo opp til Tofte og fikk da kommandoen der oppe for han var jo major. Vi samla alle tyskerne oppå bakken ova Tofte der jeg mente det var rundt 45 av dem. Det var noen såret og noen hadde falt. Jeg tror det var 6 som hadde falt. Og der var dom da og han Møssinger han stilte opp avdelingen sin. Så stramme som tyskerne var. Meldte fra først til meg og je til Kjøs da så kom fenrik Bakke. Han var jo også fange der. Han overtok da føringa av fangene ned i Dovre.

Så fikk troppen min da og samle opp alle våpnene som lå der. Tyskerne de ødela alle våpnene sine, de slo sund sender og mottager.

Vi samlet det som var vi og så fikk vi tak i en lastebil og så kjørte vi opp til Dombås. Vi avleverte dem på Dombås. Da vi hadde levert våpnene der, gikk flyalarmen og da ropte alle at vi går i tunnelen, og det gjorde vi. Luftvernet skjøt jo hele tida og bombefly gikk over og sleppte bomber.

Plutselig var det noen som skreik, der datt a ne og alle folk strømme fram i åpningen, de tutet og den sleppte bomba rett foran inngangen. Det vart jo et kolossalt lufttrykk innover. Det var da den amerikanske sendemannen falt og flere vart jo såret inne i tunnelen der. Jeg traff en fenrik Sira som jeg hadde gått på skolen sammen med og vi hældivis vi sto inne ei lita misje så vi merke ingenting. Så etter det traff jeg kaptein Bottheim. Da skulle vi settas inn på Ring. For da var tyskerne kommet til Ring. Og der var det da harde kamper og da var det prekært nedå da dær. Og vi kjørte nedover je trur vi kjørte med tog. Og fram til Lillehammer, og skulle inn i stillingen da røyk stillingene der. Da var de engelskmenn og nordmenn. Da var det panikk da kom hele strøya bakover og vi vart skubbe med bakerst iover og vi og engelskemnnen kasta våpnene sine. Så det vart et eneste virvar der. Men tyskerne førte ikke på slik at da var det litt folksomt oppover ei stund i fra Lillehammer og nordover.

Og Engelskmenn i sør vi hadde ikke noe godt inntrykk av Engelskmennene, men det er ikke så lette dere. Der var dom altså slått sønder og sammen i ring stillingen. For det heter jo noe i militærspøket at han skal løsrive seg fra fienden. Så hadde vi vårt kompani fått tak i en lastebil, men vi hadde ikke plass til alle 60 der. Vi kjørte 30 om gangen. Og så kjørte vi et stykke og så sleppte vi ned og byttet på å få sitte på lastebilen.

Så var det i nye stillinger ved Tretten, ved Fåvang og så der treffe vi 2. bataljon IR5 som kom syd fra. Og så gikk det kast i kast, siste var borte på Brennhaug. Så var det på Bjorli. Så gikk det helt inni Isfjorden, og der kapitulerte divisjonen og vi ble dimittert.